

Date: 17th June-2025

YOSHLARDA VATANPARVARLIK TUYG'ULARINI YUKSALTIRISHNING KONSEPTUAL JIHATLARI

Xamrakulov O'tkirjon Maxmudovich

Farg'ona davlat universiteti

Email: hamrakulovutlirzon@gmail.com

ORCID: 0009-0009-3582-8012

Annotatsiya: Ushbu maqolada yoshlar ongida vatanparvarlik tuyg'usini shakllantirish va mustahkamlashga doir konseptual yondashuvlar tahlil qilinadi...

Abstract: This article analyzes the conceptual approaches to forming and strengthening patriotic feelings among youth...

Kalit so'zlar: vatanparvarlik, yoshlar, ma'naviy tarbiya, ijtimoiy falsafa, milliy ong.

Keywords: patriotism, youth, spiritual education, social philosophy, national consciousness.

1. Vatanparvarlik tushunchasining nazariy asoslari

"Vatanparvarlik — bu insonning o'z Vataniga bo'lgan muhabbati, sadoqati, uni himoya qilish va ravnaqi uchun fidokorona harakat qilishga tayyorligi ifodasi bo'lib, u shaxsning milliy o'zligini, madaniy merosini, tarixiy xotirasini anglash va qadrlash bilan chambarchas bog'liq ma'naviy-axloqiy qadriyat hisoblanadi."^[1]

Vatanparvarlik tushunchasining nazariy asoslari

Vatanparvarlik – bu shaxsning o'z Vataniga, uning tarixi, madaniyati, an'analari, milliy qadriyatlari hamda uni himoya qilish, rivojlantirish va uning farovonligi uchun mas'ullik hissiga ega bo'lishidir. Ushbu tushuncha ko'p asrlik tarixiy, siyosiy, falsafiy va ijtimoiy jarayonlar ta'sirida shakllangan bo'lib, turli sivilizatsiyalarda va jamiyatlarda turlicha mazmun va ifodalarga ega bo'lgan.

Vatanparvarlik tushunchasi ilmiy jihatdan tahlil qilinganda, u bir nechta asosiy nazariy yo'nalishlarda qaraladi: falsafiy, siyosiy, psixologiyaviy va sotsiologik. Falsafiy nuqtai nazardan vatanparvarlik inson va jamiyat munosabatlaridagi ma'naviy qadriyat sifatida qaraladi. Bu yerda insonning o'zligini anglashi, jamiyatdagi o'рни, milliy identifikatsiyasi va ma'naviy dunyoqarashi muhim o'rin tutadi.^[2]

Siyosiy nuqtai nazardan esa, vatanparvarlik davlatga sadoqat, fuqarolik burchiga rioya qilish va milliy xavfsizlikka hissa qo'shish kabi tamoyillar bilan bog'liq. Bu yo'nalishda vatanparvarlik davlat tomonidan targ'ibot va ta'lim orqali shakllantiriladi va rag'batlantiriladi.

Psixologiyaviy yondashuvda esa, vatanparvarlik shaxsning tuyg'ulari, hissiyoti va ruhiy holati orqali namoyon bo'ladi. Bu yerda shaxsdagi o'zligini his qilish, guruhga tegishlilik hissi va jamoaviy ong muhim ahamiyatga ega bo'ladi.

Date: 17th June-2025

Sotsiologik nuqtai nazardan, vatanparvarlik jamiyatda ijtimoiy institutlar, ommaviy axborot vositalari, ta'lim tizimi va oila orqali shakllanadi. Shu bilan birga, u jamiyatdagi ijtimoiy muhit, milliy g'oyalar va madaniy muhit ta'sirida rivojlanadi.

Vatanparvarlik universal tushuncha bo'lib, u har bir jamiyatda muayyan tarixi va madaniy muhitda shakllanadi. Uning nazariy asoslarini chuqur o'rganish, ayniqsa yosh avlod ongida bu tuyg'oni mustahkamlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

2. Yoshlarda vatanparvarlikni shakllantirishda ta'limning o'rni

Ta'lim muassasalari vatanparvarlik tarbiyasini amalga oshirishda asosiy institut hisoblanadi...

Vatanparvarlik – jamiyat barqarorligi va millatning kelajagi garovidir.

Yosh avlodda bu tuyg'uni shakllantirishda ta'lim tizimining ahamiyati beqiyos.

Vatanparvarlik tushunchasi va uning mazmuni

Vatanparvarlik – Vatanga muhabbat, sadoqat va fidoyilik ruhi.

Ijtimoiy-falsafiy va ma'naviy asoslari.

Ta'lim – vatanparvarlikni shakllantirishdagi strategik vosita

Maktab, kollej, litsey va oliy ta'lim muassasalaridagi tarbiyaviy ishlar.

Davlat ta'lim standartlarida vatanparvarlik mazmuni.

O'qituvchi va tarbiyachilarning o'rni Shaxsiy namuna, g'oyaviy barkamollik va ma'naviy yetakchilik.

Ta'limda innovatsion, interaktiv usullar orqali vatanparvarlikni shakllantirish.

Milliy an'analar va tarixiy merosni o'rgatish orqali tarbiya

Mustaqillikka olib kelgan tarixiy jarayonlar, milliy qahramonlar.

Madaniyat, adabiyot va san'atning tarbiyaviy funksiyasi.

Zamonaviy axborot makonida ta'lim va tarbiyaning yangi vazifalari

Internet va OAV orqali yoshlar ongiga ta'sir.

Media savodxonlik va vatanparvarlikni uyg'unlashtirish.

Ta'lim tizimi – yosh avlod ongida vatanparvarlik ruhini shakllantirishda hal qiluvchi o'rin tutadi.

Bu yo'nalishda ustuvor vazifalarni aniqlash, ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqish zarur.

3. Оила ва жамоатчиликнинг роли

Oila vatanparvarlik tarbiyasining dastlabki manbai hisoblanadi...

Bugungi kunda yosh avlod qalbida Vatanga muhabbat, uni asrab-avaylash, mustaqillikni qadrlash kabi vatanparvarlik tuyg'ularini shakllantirish davlatimiz siyosatida ustuvor ahamiyatga ega. Bu jarayonda esa oila va jamoatchilikning o'rni beqiyos hisoblanadi.

Oilaning vatanparvarlik tarbiyadagi roli:

Oila – har bir insonning birinchi tarbiya maskani. Bolada Vatanga bo'lgan muhabbat, fidoyilik, burchni his qilish tuyg'ulari avvalo oila muhitida shakllanadi.

Ota-onalar farzandga millat tarixi, urf-odatlar va milliy qahramonlar haqida sevgi bilan so'zlab berish orqali unda milliy g'urur uyg'otadilar.

Date: 17th June-2025

Oiladagi tartib-intizom, kattalarga hurmat va mehnatsevarlik kabi fazilatlar ham vatanparvarlikning asosiy jihatlardan biri hisoblanadi.

Jamoatchilikning roli:

Jamoatchilik, ya'ni mahalla, ta'lim muassasalari, NNTlar va boshqa tashkilotlar ham vatanparvarlik tarbiyasida muhim o'rin tutadi.

Maktab va oliy ta'lim muassasalarida o'tkaziladigan ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar, yurtimiz tarixiga bag'ishlangan uchrashuvlar, vatandoshlar bilan muloqotlar yoshlarda vatanga bo'lgan mehrni kuchaytiradi.

Jamoatchilik tomonidan tashkil etiladigan vatan himoyachilari bilan uchrashuvlar, muzeylarga sayohatlar va tarixiy joylarga borish orqali yoshlar o'z yurti tarixi bilan faxrlanishni o'rganadilar.

Ommaviy axborot vositalari va ijtimoiy tarmoqlar orqali vatanparvarlik g'oyalarini keng targ'ib qilish ham muhim omildir.

Vatanparvarlik tarbiyasida oila va jamoatchilikning hamkorligi natijasida barkamol, ma'nan yetuk, Vatan ravnaqiga o'z hissasini qo'sha oladigan avlod tarbiyalash mumkin. Bu esa har tomonlama taraqqiy etgan, mustaqil va barqaror davlat qurishda asosiy omil hisoblanadi.

4. Ommaviy axborot vositalari va internet muhiti

Jamiyatdagi axborot oqimi yoshlarning dunyoqarashiga katta ta'sir ko'rsatadi.

Dunyodagi axborot oqimi - ya'ni ommaviy axborot vositalari, internet, ijtimoiy tarmoqlar (telegramm, facebook va boshqalar), bloglar, reklama va boshqa axborot manbalari orqali tarqaladigan ma'lumotlar - yoshlarni dunyoqarashiga juda kuchli va har tomonlama ijobiy hamda salbiy ta'sir ko'rsatadi. Bu ta'sirni bir necha asosiy yo'nalishda tahlil qilish mumkin:

Aqliy-mafkuraviy ta'sir. Axborot oqimi orqali yoshlarga muayyan g'oyalar, qadriyatlar, dunyoqarashlar singdiriladi. Masalan:

Ilmiy-targ'ibot maqolalari, ma'rifiy ko'rsatuvlar yoshlarda ilmga, bilimga intilishni oshiradi.

Yolg'on yoki bir tomonlama axborot esa yoshlarning dunyoqarashida noto'g'ri qarashlar, stereotiplar va xatoli tasavvurlarni shakllantirishi mumkin.

Axloqiy va estetik ta'sir. Axborot oqimidagi madaniy mahsulotlar (filmlar, musiqa, video va boshqalar) yoshlarning axloqiy qarashlariga ta'sir etadi:

Pozitiv kontent — vatanparvarlik, insonparvarlik, halollik kabi tuyg'ularni mustahkamlaydi.

Negativ kontent — zo'ravonlik, haqorat, yolg'on hayot tarzini targ'ib qiluvchi axborotlar yoshlarning axloqiy qadriyatlarini susaytiradi.

Ijtimoiy fikrlash va faollikka ta'siri

Axborot oqimi yoshlarning jamiyatdagi voqealarga munosabatini shakllantiradi:

Internetdagi ijtimoiy muammolar haqidagi muhokamalar yoshlarni faol fuqarolik pozitsiyasiga ega bo'lishga undaydi.

Date: 17th June-2025

Biroq manipulyativ axborot oqimi yoshlarning fikrini boshqarishga olib kelishi mumkin, ularning mustaqil fikrlash qobiliyatiga putur yetkazadi.

Dunyoqarashning globallashuvi

Axborot oqimi orqali yoshlar nafaqat o'z mamlakatidagi, balki jahon miqyosidagi jarayonlar bilan tanishadilar. Bu:

Ochiq fikrli, keng dunyoqarashli shaxslarni tarbiyalashga yordam beradi.

Biroq, milliy qadriyatlarni unutish, o'zligini yo'qotish xavfini ham tug'dirishi mumkin.

Axborot oqimi yoshlar dunyoqarashini shakllantiruvchi eng muhim omillardan biri hisoblanadi. Shu bois, ular iste'mol qilayotgan axborotning mazmuniga, manbasiga, maqsadiga e'tibor berish juda muhim. Davlat, oila, ta'lim muassasalari bu jarayonni to'g'ri yo'naltirishda faol ishtirok etishi kerak

5. Falsafiy tahlil: vatanparvarlik va shaxsning ma'naviy kamoloti

Falsafiy nuqtai nazardan vatanparvarlik shaxsning ma'naviy kamoloti bilan bog'liq...

Albatta, quyida "Falsafiy tahlil: vatanparvarlik va shaxsning ma'naviy kamoloti" mavzusida qisqacha falsafiy tahlilni taqdim qilaman. Agar xohlasangiz, ushbu matnni maqolaga, referatga yoki tezisga aylantirishimiz mumkin.

Falsafiy tahlil: Vatanparvarlik va shaxsning ma'naviy kamoloti

Insonning ma'naviy olami va uning vatanga bo'lgan munosabati tarixiy, madaniy va axloqiy asoslarga tayanadi. Vatanparvarlik – bu faqat uyni, mahallani, yurtni sevish emas, balki uning tarixi bgungi kuni kelajakdagi ravnaqi, istiqboli va taraqqiyoti uchun mas'uliyatni his qilish, fidokorlik ko'rsatishdir. Falsafa nuqtai nazaridan baxo beradigan bo'lsak vatanparvarlik inson, jamiyat ma'naviyatining yuksak shakli sifatida namoyon bo'ladi ta'rifi.

Vatanparvarlikning falsafiy mohiyati

Falsafiy nuqtai nazardan vatanparvarlik jamiyatning umumiy qadriyatlar tizimidan kelib chiqqan holda shakllanadi. U insonning tarixiy xotirasi, madaniy merosi, ijtimoiy munosabatlari va axloqiy pozitsiyasi bilan chambarchas bog'liq. Shaxsning vatanga bo'lgan sadoqati – bu uning o'zligini anglashi, milliy identifikatsiyasining namoyonidir.

Ma'naviy kamolot – shaxsiy rivojlanishning asosi

Ma'naviy kamolot – shaxsning axloqiy, estetik, intellektual va ruhiy jihatdan takomillashuvidir. U jamiyatdagi ijobiy munosabatlar, tajriba, ta'lim va tarbiya orqali rivojlanadi. Vatanparvarlik tuyg'usi aynan ma'naviy kamolot jarayonida shakllanadi va mustahkamlanadi.

Vatanparvarlik va ma'naviy kamolotning o'zaro bog'liqligi

Vatanparvar inson – ma'naviy jihatdan yetuk inson. Chunki bunday shaxs o'zining fuqarolik burchini teran anglaydi, jamiyatdagi mas'uliyatini his etadi va uni amalga oshirishga intiladi. Shu ma'noda izox beradigan bo'lsak, vatanparvarlik insonning ma'naviy kamolotning bir ko'rinishi sifatida qaralishi mumkin.

Zamonaviy sharoitda vatanparvarlik tarbiyasi

Tarraqiёт davrida, axborot oqimi va madaniy ta'sirlar zamonida milliy qadriyatlar, xususan vatanparvarlik tuyg'usini saqlash va mustahkamlash muhim vazifa sifatida qo'yilmoqda. Bu jarayonda ta'lim muassasalari, oila, OAV va madaniyat muassasalarining roli katta. Falsafiy tahlil shuni ko'rsatadiki, vatanparvarlikni shaxsga singdirish uchun avvalo uning ongi va ma'naviy dunyoqarashi rivojlantirilishi lozim.

Falsafiy tahlil shuni ko'rsatadiki, ma'naviy yetukliksiz vatanparvarlik, vatanparvarliksiz esa ma'naviy komillik bo'lishi mumkin emas. Shu boisdan, yosh avlod tarbiyasida mazkur ikki tushunchani uyg'un holda shakllantirish dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Xulosa

Yoshlarda vatanparvarlik tuyg'usini yuksaltirish masalasi jamiyatning barqaror taraqqiyoti, milliy birdamlik va kelajak avlodning ma'naviy kamoloti uchun hal qiluvchi ahamiyatga egadir. Ushbu jarayonga faqatgina ta'lim muassasalari yoki oila emas, balki jamiyatning barcha institutlari, shu jumladan, ommaviy axborot vositalari, madaniyat, san'at, sport va diniy tashkilotlar hamkorlikda yondashishlari zarur.

Kompleks yondashuv vatanparvarlikni targ'ib etishda ta'lim, tarbiya, ijtimoiy muhit, huquqiy ma'rifat va axborot xabardorligining uyg'unlashgan holda amalga oshirilishini nazarda tutadi. Buning uchun yoshlarda milliy g'urur, tarixiy xotira, ma'naviy qadriyatlarga hurmat tuyg'usini shakllantirish bilan birga, ularda faol fuqarolik pozitsiyasini ham tarbiyalash muhimdir.

Ko'p qirrali yondashuv esa yoshlarning yoshi, jinsi, qiziqishlari, bilim darajasi va ijtimoiy holatini hisobga olgan holda turli shakl va usullardan foydalanishni talab qiladi. Bunda innovatsion texnologiyalar, interaktiv o'quv-tarbiya metodlari, ta'limdan tashqari faoliyatlar, vatan tarixini o'rganishga qaratilgan loyihalar, vatanparvarlik yo'nalishidagi kvestlar va debatlar samarali vosita bo'lib xizmat qilishi mumkin.

Shu tariqa, yoshlarda vatanparvarlik tuyg'usini mustahkamlash ko'p qirrali va kompleks yondashuvni talab etadigan dolzarb vazifadir. Bu jarayonda har bir mutaxassis, pedagog, ota-ona va rahbar o'z hissasini qo'shishi, yosh avlodning ongi va qalbida Vatanga muhabbat va sadoqat ruhini mustahkamlashga intilishi lozim.

Jadval:

Vatanparvarlik tarbiyasi kanallari taqqoslanishi

Tarbiya kanali	Ustunliklari	Kamchiliklari
Oila	Shaxsiy namuna, doimiy ta'sir	Qarindoshlik munosabati sababli obyektivlik yetishmasligi
Ta'lim	Ilmiy va tizimli yondashuv	Formal tarzda qabul qilinishi mumkin
OAV	Keng qamrovli auditoriya	Axborotning sifat darajasi turlicha

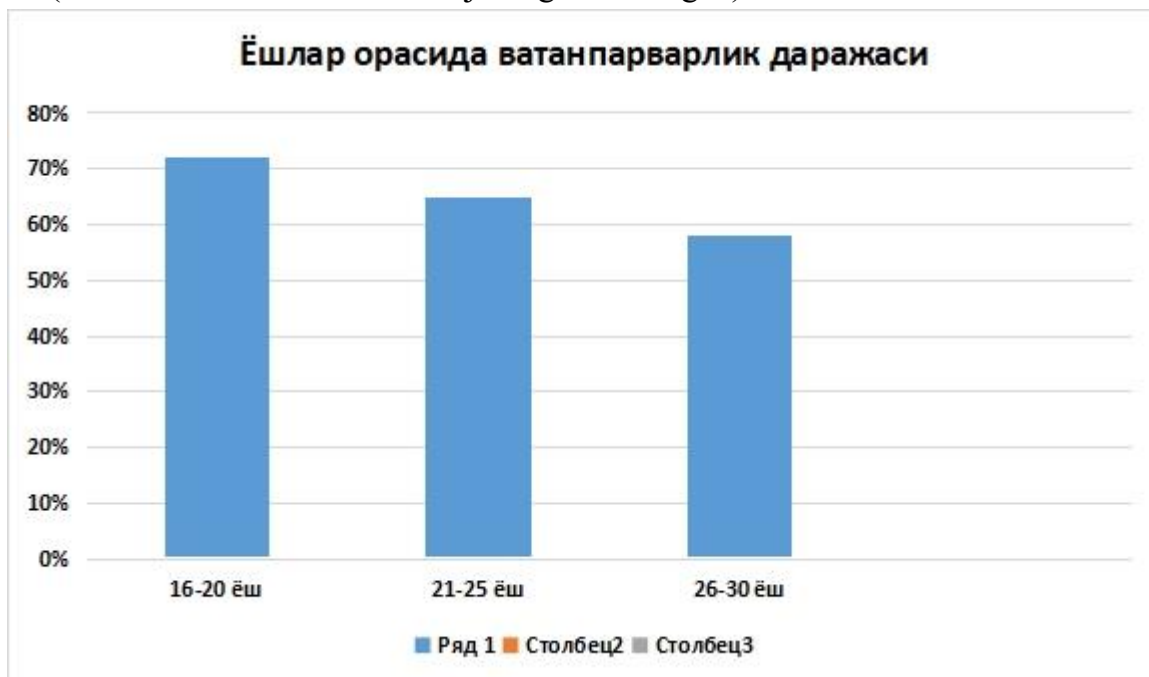
Diagramma:

Yoshlar orasida vatanparvarlik darajasi

Date: 17th June-2025

Quyidagi diagramma yoshlar orasida vatanparvarlik hissi yuqori bo'lganlar ulushini ko'rsatadi (ma'lumotlar so'rovnoma natijalariga asoslangan):

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

- Abdullayev, M. (2021). **Ijtimoiy ong va ma'naviy qadriyatlar**. Toshkent: Ma'naviyat.
1. American Psychological Association. (2020). **Publication manual of the American Psychological Association** (7th ed.). Washington, DC: APA.
 2. Jones, R. (2019). **Media, youth and identity: A critical introduction**. Routledge.
 3. Karimov, I. (1997). **Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch**. Toshkent: O'zbekiston.
 4. Niyozov, B. (2018). **Vatanparvarlik tushunchasining ijtimoiy-falsafiy mohiyati**. Falsafa va Hayot, 2(3), 14–19.
 5. Rahmonov, S. (2020). **Yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash muammolari**. O'zbekiston fani va hayoti, 5(1), 23–27.
 6. Smith, A. D. (2001). **Nationalism: Theory, ideology, history**. Polity Press.
 7. Yuldashev, H. (2015). **Oila va yoshlar tarbiyasida qadriyatlar**. Toshkent: O'qituvchi.
 8. <https://uz.wikipedia.org/wiki/Vatanparvarlik> ^[1]
 9. <https://oyina.uz/uz/teahouse/1902> ^[2]

